

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie

LRZ. 410.002.01.2022

Pani
Dorota Lignar
Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy
Społecznej w Jasle
ul. Szkolna 25
38 - 200 Jasło

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/031 – Wsparcie systemu pieczy zastępczej w procesie deinstytucjonalizacji

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaśle.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dorota Lignar, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jaśle ¹ , zwana w dalszej treści Dyrektorem.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja zadań na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jako działania profilaktyczne, zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej i mające na celu ich powrót do rodzin biologicznych oraz stanowiące element deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019 - 2021 r. ²
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie.
Kontroler	Agnieszka Pomykała, starszy inspektor k. p., upoważnienie do kontroli nr LRZ/16/2022 z dnia 19 stycznia 2022 r.

(akta kontroli, Tom I, str.1 - 2)

¹ Dalej: MOPS.

² Badaniami kontrolnymi objęte były również dowody, sporządzone przed lub po tym okresie.

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 623. - dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2019 - 2021 MOPS prawidłowo realizował zadania na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jako elementu procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Podejmował właściwe działania profilaktyczne zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej oraz mające na celu ich powrót do rodziny biologicznej.

MOPS systematycznie prowadził diagnozę sytuacji rodzin przeżywających trudności opiekuńczo wychowawcze oraz monitoring pieczy zastępczej. Wnioski wynikające z diagnozy i monitoringu były wykorzystywane przy planowaniu i realizacji działań mających na celu pomoc rodzinom z problemami opiekuńczo wychowawczymi. Znalazły odzwierciedlenie w *Gminnym Programie Wspierania Rodzin dla Miasta Jasła na lata 2018 - 2020*⁵ i *na lata 2021 - 2023*⁶, w planowanych do realizacji zadaniach, polegających m.in. na wdrożeniu i rozwoju wszystkich przewidzianych w ustawie *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*⁷ rodzajów i form wsparcia dla rodzin przeżywających kryzys opiekuńczo-wychowawczy oraz zapewnieniu ich realizacji. Rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w 2019 r. było 196, w 2020 r. - 209 i w 2021 r. - 172. Liczba rodzin, u których wystąpiły problemy opiekuńczo-wychowawcze wzrosła w 2020 r. w porównaniu do 2019 r., o 6,7%, a następnie spadła w 2021 r. o 17,7% w porównaniu do roku wcześniejszego. Liczba dzieci przebywających w ciągu roku w pieczy zastępczej w 2020 r. wzrosła o 2,33% w porównaniu do 2019 r., w 2021 r. wzrosła w stosunku do 2020 r. o 9,1%. W latach 2019 - 2021 liczba rodzin objętych wsparciem jednego asystenta nie przekraczała limitu 15 środowisk. Asystenci rodziny sporządzali we współpracy z pracownikami socjalnymi i rodzinami plany pomocy rodzinie zawierające adekwatne do zdiagnozowanych w wywiadzie środowiskowym i analizie sytuacji rodziny dysfunkcji opiekuńczo-wychowawczych, formy pomocy przewidziane w ustawie i dostępne na terenie miasta. Pomimo realizacji planu pomocy rodzinie we współpracy z pracownikiem socjalnym nie zawsze udawało się osiągnąć w pełnym zakresie zaplanowane cele, z uwagi na współistnienie w rodzinach wielu problemów. W sytuacjach, kiedy rodziny miały ustanowionego koordynatora i były objęte pracą asystenta/pracownika socjalnego, asystenci rodziny współpracowali z koordynatorami pieczy zastępczej, pracownikami instytucjonalnych placówek opiekuńczych w zakresie realizacji planu pomocy dziecku i rodzinie. Asystenci wówczas uczestniczyli w posiedzeniach zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka. W przypadkach, kiedy rodziny jeszcze nie miały, lub już nie miały koordynatora pieczy zastępczej współpraca pomiędzy MOPS, a powiatowymi centrami pomocy rodzinie oparta była na pisemnej wymianie informacji na temat sytuacji rodziny. Ponadto, jeżeli asystent zakończył pracę, a rodzina nie korzystała z pomocy socjalnej, MOPS nie miał wiedzy na temat jej funkcjonowania. Dobrą praktyką w MOPS było wprowadzenie zarządzeniem Dyrektora procedur przydzielania rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej asystenta rodziny⁸, w ramach których określono zasady współpracy pracownika socjalnego i asystenta oraz sposób dokumentowania wykonywanych czynności na rzecz rodziny.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną, jako pozytywną, negatywną albo w formie opisowej.

⁵ Dalej: Gminny program na lata 2018 - 2020.

⁶ Dalej: Gminny program na lata 2021 - 2023.

⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Dz.U. z 2022 r., poz. 447 tekst jednolity, dalej: ustawa o wspieraniu rodziny.

⁸ Zarządzenie Nr KO.021.27.2018 Dyrektora MOPS w Jasle z 30 marca 2018 r. w sprawie wprowadzenia procedury przydzielania rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej asystenta rodziny w MOPS w Jasle.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowe kontrolowanej działalności

OBSZAR Programowanie i realizacja zadań na rzecz wspierania rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym.

Opis stanu faktycznego

1. Rozpoznanie sytuacji rodzin i monitorowanie potrzeb.

MOPS prowadził rozpoznawanie potrzeb rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Przeprowadzono, co roku badania ankietowe wśród pracowników socjalnych i asystentów rodziny, którzy na podstawie wiedzy o sytuacji rodzin zdobytej w trakcie pracy ustalali potrzeby poszczególnych rodzin. Pracownicy MOPS współpracowali m.in. z pedagogami szkolnymi, kuratorami społecznymi i zawodowymi w zakresie wspierania rodzin przeżywających trudności.

Na etapie przygotowywania Gminnego programu na lata 2018 - 2020 i na lata 2021 - 2023 przeprowadzono analizę sytuacji rodzin, w tym rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze. Diagnozy sytuacji rodzin zostały sporządzone m.in. w oparciu o badania ankietowe przeprowadzane wśród pracowników socjalnych i dyrektorów, pedagogów, wychowawców jasielskich szkół i przedszkoli, oraz na podstawie danych statystycznych oraz danych pozyskanych od asystentów rodziny i od innych podmiotów zajmujących się pracą z dzieckiem i rodziną⁹. Oba programy zostały opracowane przez zespoły powołane przez Burmistrza Miasta Jasła¹⁰ składające się z pracowników MOPS oraz Urzędu Miasta. W Gminnym programie na lata 2018 -2020 nie podsumowano zbiorczo wniosków wynikających z przeprowadzonej diagnozy sytuacji rodzin. Każdorazowo przy analizie poszczególnych zagadnień związanych z problemami rodzin zamieszczano krótką konkluzję. Głównymi problemami występującymi w rodzinach naturalnych dzieci przebywających w pieczy zastępczej były m.in. bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz przemoc wobec dzieci, na drugim i trzecim miejscu znalazły się alkoholizm i emigracja rodziców.

W Gminnym programie na lata 2021 - 2023 we wnioskach z diagnozy sytuacji rodzin wskazano, że m.in.:

- zmniejszyła się liczba rodzin z dziećmi objętych świadczeniami z pomocy społecznej, pomocą materialną dla uczniów, co świadczy o poprawie sytuacji materialnej rodzin;
- zmniejszyła się liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego, w tym pochodzących z rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej. W 2019 r. w porównaniu do 2018 r. zwiększyła się liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego pochodzących z rodzin wieloprotblemowych.

⁹ W tym: Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jasle, Wydziału Oświaty Urzędu Miasta w Jasle, Placówek Oświatowych, Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej Parafii św. Stanisława BM Placówka Wsparcia Dziennego Ośrodka Pomocy Rodzinie i Szkole „Arka Młodych” w Jasle, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej Stowarzyszenie Charytatywne Zarząd Miejski Świetlica „Promyki” w Jasle, Klasztoru Św. Antoniego Padewskiego Zakonu Braci Mniejszych Konwentalnych (Franciszkanie) Świetlica „Radosna Przysiań” w Jasle, Stowarzyszenia Romów „BAHTAŁE – ROMA” Świetlica Popołudniowa dla Dzieci Romskich w Jasle, Placówki Wsparcia Dziennego „Golesz Miasto Jasło”, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Jasle, Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej w Sądzie Rejonowym w Jasle, Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień, Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej REVITA leczenie Chorób Narządu Ruchu w Dukli.

¹⁰ Zarządzenie nr 34/2017 Burmistrza Miasta Jasła z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie powołania Lokalnego Zespołu Programowego w celu opracowania projektu „Gminnego Programu Wspierania Rodzin dla Miasta Jasła na lata 2018 -2020 oraz Zarządzenie nr VI/59/2020 Burmistrza Miasta Jasła z dnia 2 czerwca 2020 r. w sprawie powołania Zespołu Zadaniowego ds. opracowania projektu „Gminnego Programu Wspierania Rodzin dla Miasta Jasła na lata 2021 -2023.

W związku z wnioskami obejmującymi zagadnienia wspierania rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych znajdującymi się w gminnych programach wskazywano na konieczność rozwoju wszystkich rodzajów i form wsparcia wskazanych w art. 10 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny.

(akta kontroli, Tom I, str. 7-34, 38-50, 57-199)

W gminnych programach, z uwagi na wnioski wynikające z przeprowadzonych analiz sytuacji rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, zaplanowano działania obejmujące m.in.:

- realizację kampanii promujących pozytywny wizerunek rodziny;
 - realizację programów profilaktyczno-edukacyjnych w placówkach oświatowych oraz placówkach wsparcia dziennego;
 - zapewnienie pomocy finansowej, rzeczowej i usługowej rodzinom zagrożonym kryzysem lub przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W programie na lata 2021 - 2023 zaplanowano pomoc w związku z epidemią Covid-19 obejmującą wyposażenie uczniów w urządzenia do pracy zdalnej;
 - zapewnienie asystentury rodzinnej rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
 - organizację mediacji rodzinnych, terapii indywidualnej, terapii rodzin;
 - realizację specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, w tym m.in. prawnego, psychologicznego;
 - organizację grup wsparcia/samopomocowych dla rodziców;
 - obejmowanie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych pomocą rodzin wspierających i finansowanie kosztów udzielanej pomocy;
 - wspieranie rodziców naturalnych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej celem powrotu dziecka do rodziny;
 - obejmowanie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych pomocą wolontariuszy, rodzin wspierających;
 - realizacja programów na rzecz wsparcia rodzin z dziećmi;
- Ponadto, w Gminnym programie na lata 2018 - 2020 i na lata 2021 - 2023 zaplanowano utworzenie lub przekształcenie jednej z funkcjonujących placówek wsparcia dziennego w specjalistyczną placówkę wsparcia dziennego.

(akta kontroli, str. Tom I, str. 57-199)

Diagnoza sytuacji rodzin z dziećmi była przeprowadzana trzykrotnie. Dwa razy w ramach przygotowania Gminnego programu na lata 2018 - 2020 i na lata 2021 - 2023 i raz w 2019 r. W *Diagnozie sytuacji rodzin z dziećmi z terenu miasta Jasła z 2019 r.* wskazano m.in., że:

- zmniejszyła się liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz liczba rodzin, którym przyznano pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- najczęstszym zjawiskiem patologicznym obserwowanym w rodzinach dzieci uczestniczących w zajęciach świetlicowych była przemoc i zachowania agresywne dzieci wobec rówieśników;
- najczęstszym zjawiskiem patologicznym wśród uczniów zgłaszanym przez szkoły to wybryki chuligańskie, uzależnienie od komputera, internetu, gier komputerowych, telefonów;
- najliczniejsza grupa rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny to rodziny niepełne oraz dotknięte bezrobociem;
- wzrosła liczba dzieci objętych pomocą Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Jasle.

W związku z przeprowadzoną diagnozą sytuacji rodzin zaplanowano intensyfikację działań ukierunkowanych m.in. na:

- wspieranie i rozwijanie aktywnych form pedagogizacji rodzin poprzez organizację zajęć psychoedukacyjnych, warsztatów z zakresu wzmocnienia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych;
- wzmocnienie relacji rodzic - dziecko poprzez organizowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego;
- rozszerzenie dostępu dla rodzin do specjalistycznych konsultacji i poradnictwa (w tym: do logopedy, psychologa dziecięcego, psychiatry dziecięcego).

W 2022 r. MOPS zaplanował przeprowadzenie diagnozy sytuacji rodzin z dziećmi, w której ujęte zostaną m.in. zagadnienia związane z wpływem epidemii Covid-19 na funkcjonowanie rodzin z dziećmi.

W latach 2019 - 2021 zdiagnozowano łącznie 577 środowisk mających problemy w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych (z tego: w 2019 r. - 196, w 2020 r. - 209, w 2021 r. - 172).

(akta kontroli, Tom I, str. 3 - 4, 211 - 238)

W latach 2019 - 2021 Burmistrz Miasta Jasła¹¹ każdego roku w terminie do 31 marca przekazywał Radzie Miejskiej Jasła¹² roczne sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny¹³ oraz przedstawiał potrzeby związane z ich realizacją. W sprawozdaniach za lata 2019 - 2021 wskazywano problemy związane z sytuacją rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym. Ww. rodziny były środowiskami wieloproblemowymi, niewywiązującymi się w pełni ze swoich obowiązków wobec własnych dzieci, a tym samym niespełniającymi oczekiwań członków swoich rodzin i społeczeństwa, co wymagało prowadzenia spójnych, kompleksowych i interdyscyplinarnych oddziaływań na poszczególnych jej członków w celu zapewnienia dzieciom właściwych warunków rozwojowych, a także wzmocnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wśród najważniejszych problemów był m.in. brak umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego, konieczność pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, brak kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, bezrobocie, brak specjalistycznej placówki wsparcia dziennego. W związku z występowaniem szeregu problemów wśród rodzin przeżywających kryzys opiekuńczo-wychowawczy wskazywano m.in. takie potrzeby jak:

- monitorowanie rodzin z dziećmi w szczególności mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych;
- prowadzenie badań, diagnoz dotyczących funkcjonowania rodzin z dziećmi z terenu miasta;
- realizacja kampanii mających na celu kształtowanie pozytywnego wizerunku rodziny i form wspólnego spędzania czasu;
- organizacja opieki dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym w okresie wakacji i ferii;
- utworzenie specjalistycznej placówki wsparcia dziennego;
- prowadzenie asystentury rodzinnej zmierzającej do poprawy funkcjonowania rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi;
- potrzeba organizacji wolontariatu na rzecz dziecka i rodzin;
- podejmowanie działań interdyscyplinarnych;
- zapewnienie możliwości korzystania z konsultacji oraz rodzinnego poradnictwa specjalistycznego, w szczególności prawnego i psychologistycznego;
- zwiększenie dostępu do dóbr kultury, sportu i rekreacji rodzin wielodzietnych.

W sprawozdaniu za 2020 r. wskazano również na potrzebę realizacji programów profilaktyczno-edukacyjnych w placówkach oświatowych oraz placówkach wsparcia

¹¹ Dalej: Burmistrz.

¹² Dalej: Rada Miejska.

¹³ Dalej: sprawozdania.

dziennego, w szczególności w zakresie niwelowania negatywnych skutków pandemii Covid-19.

(akta kontroli, Tom I, str. 281-310)

W latach 2019 - 2021 MOPS nie kierował do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej postulatów odnoszonych się do zmian prawnych i organizacyjnych mających na celu wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

(akta kontroli, Tom I, str. 200-204)

W latach 2019 - 2021 obowiązywały Gminny program na lata 2018 - 2020 uchwalony przez Radę Miejską 27 grudnia 2017 r.¹⁴ oraz Gminny program na lata 2021 - 2023 uchwalony 25 stycznia 2021 r.¹⁵ Oba gminne programy wspierania rodziny zawierały zagadnienia dotyczące deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, w tym działania profilaktyczne mające na celu zapobieganie rozdzielaniu dziecka z rodziną biologiczną. Zaplanowano wdrożenie i rozwój wszystkich przewidzianych w ustawie o wspieraniu rodziny form wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Opracowanie każdego z programów zostało poprzedzone m.in.: badaniem ankietowym przeprowadzonym wśród asystentów rodzin, pracowników socjalnych, dyrektorów szkół, pedagogów, wychowawców szkół i przedszkoli z terenu miasta, pozyskaniem danych z placówek wsparcia dziennego działających na terenie miasta.

Przed uchwaleniem Gminnego programu na lata 2018 - 2020 nie przeprowadzono konsultacji społecznych umożliwiających wypowiedzenie się wszystkich zainteresowanych, w tym rodzin mających problemy w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Dyrektor wyjaśniła, że *decyzja o potrzebie przeprowadzeniu konsultacji należy do organu gminy. Ze względu jednak na fakt, że gminny program wspierania rodzin ze swej natury jest dokumentem o wysokim poziomie ogólności, zbędnym wydaje się być prowadzenie konsultacji jego treści, niemniej jednak wartościowanie takie - jak już wyżej wspomniano - pozostaje w sferze decyzyjnej organu.* Powyższe stanowisko zostało przekazane członkom Zespołu oraz Zastępcy Burmistrza Miasta Jasła. Po zapoznaniu się z jego treścią zdecydowano o niepoddawaniu konsultacjom społecznym ww. dokumentu. Radcy prawni Urzędu Miasta opiniujący projekt „Gminnego Programu Wspierania Rodzin na lata 2018 - 2020” również nie wskazali konieczności przeprowadzenia konsultacji społecznych przyjmowanego Uchwałą Rady Miejskiej Jasła dokumentu. Niemniej jednak w skład zespołu wchodził przedstawiciele obszarów takich jak: pomoc społeczna, oświata, organizacje pozarządowe, którzy na etapie sporządzania dokumentu opierali się nie tylko o pozyskane informacje, tj. dane zastane, ale również o doświadczenia w pracy z grupą docelową (w tym uwzględniali oczekiwania i potrzeby interesariuszy).

(akta kontroli, Tom I, str. 35-37, 57-199)

Przy opracowywaniu Gminnego programu na lata 2021 - 2023 odbyło się spotkanie warsztatowe z przedstawicielami m.in.: placówek wsparcia dziennego, policji, Ośrodka Psychoterapii w Jasle, Wydziału Oświaty i Wydziału Rewitalizacji Strategii i Inicjatyw Społecznych Urzędu Miasta, na którym poddano dyskusji propozycje działań przewidzianych do realizacji. Uchwalenie ww. programu zostało poprzedzone również konsultacjami, w których mogli uczestniczyć wszyscy interesariusze programu (w tym: rodziny, z którymi współpracowali asystenci,

¹⁴ Uchwała nr LVIII/602/2017 Rady Miejskiej Jasła z dnia 27 grudnia 2017 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Jasła na lata 2018 -2020”.

¹⁵ Uchwała nr XL/344/2021 Rady Miejskiej Jasła z dnia 25 stycznia 2021 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Jasła na lata 2021 - 2023”.

rodziny, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej, rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych).

(akta kontroli, Tom I, str. 47-50)

W obu programach jednoznacznie wskazano najważniejsze problemy dotyczące wsparcia rodziny w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym. Wśród najczęstszych problemów ww. rodzin było m.in.: brak właściwych metod wychowawczych, zaburzenia w komunikacji, brak odpowiednich wzorców, nieumiejętność racjonalnego gospodarowania budżetem domowym, bezrobocie rodziców, emigracja rodziców, uzależnienie od alkoholu, przemoc. Przy opracowywaniu obu programów wzięto pod uwagę tendencje liczbowe wskazane w *sprawozdaniach rocznych z udzielanych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach MRPIPS-03*¹⁶, w tym liczbę rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Liczba rodzin mających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wykazana w sprawozdaniach MRPIPS-03 w latach 2019 - 2021 wynosiła odpowiednio: 196, 209 i 172.

(akta kontroli, Tom I, str. 438-472)

W obu programach sformułowano zadania strategiczne zapewniające rodzinie przeżywającej problemy wsparcie i pomoc asystenta rodziny, dostęp do poradnictwa specjalistycznego, grup wsparcia oraz pomoc wolontariuszy. Ponadto zapewniono wspieranie istniejących placówek wsparcia dziennego (w tym: zapewnienie w nich miejsc dla dzieci) oraz utworzenie lub przekształcenie istniejącej placówki w specjalistyczną placówkę wsparcia dziennego. W obu programach wskazano m.in. terminy i sposób realizacji oraz wykonawców zadań i źródła ich finansowania. Założono, że działania wynikające z programów będą finansowane z budżetu Miasta i państwa oraz ze środków zewnętrznych i środków pozyskanych przez organizacje pozarządowe.

W każdym programie określony został sposób oceny realizacji celów, w tym wskaźniki produktu lub rezultatu dla poszczególnych zadań bez wskazania wartości docelowych. Za monitorowanie odpowiedzialny był MOPS, który na podstawie zebranych informacji od podmiotów uczestniczących w realizacji programów, miał sporządzać roczne sprawozdanie z realizacji gminnego programu, które Burmistrz miał przedstawiać Radzie Miejskiej w terminie do 31 marca każdego roku. W obu programach wskazano, że ewaluacja nastąpi po trzyletnim okresie realizacji.

(akta kontroli, Tom I, str. 57-199)

W latach 2019 - 2021 monitorowania realizacji celów programów dokonywano w formie rzetelnie sporządzonego odrębnego dokumentu, który terminowo Burmistrz przekazywał Radzie Miejskiej. Gminny program na lata 2018 - 2020 został poddany ewaluacji poprzez porównanie osiągniętych w poszczególnych latach wartości wskaźników produktu lub rezultatu dla wszystkich zadań. W wyniku przeprowadzonej ewaluacji programu nie wprowadzono żadnych zmian.

MOPS koordynował realizację działań ujętych w programach poprzez bieżącą wymianę informacji między asystentami rodzin i pracownikami socjalnymi, a innymi podmiotami odpowiedzialnymi za realizację zadań (w tym: placówkami oświatowymi, placówkami wsparcia dziennego, Środowiskowym Ośrodkiem Pomocy Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży w Jaśle, KPP w Jaśle, Stowarzyszeniem „Twój potencjał”, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Jaśle, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowych w Jaśle, Poradnią Leczenia Uzależnień w Jaśle).

(akta kontroli, Tom I, str. 311-353, 360-387)

¹⁶ Dalej: sprawozdania MRPIPS-03.

2. Organizacja pracy z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Rady Miejska uchwałą z 24 października 2011 r.¹⁷ zleciła MOPS wykonywanie zadań z zakresu wspierania rodzin w formie organizacji pracy z rodziną od 1 stycznia 2012 r. W MOPS utworzono *Sekcję ds. wspierania rodziny*, która odpowiedzialna była za realizację zadań z zakresu wspierania rodziny, w tym: wspieranie poprzez pracę z rodziną w formie działań asystenta rodziny, rozpoznawanie sytuacji rodziny oraz jej członków, opracowywanie i realizacja planu pracy z rodziną, udzielanie wskazówek, pomoc w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej, monitorowanie funkcjonowania rodziny, współpracę z pracownikami socjalnymi, wolontariuszami celem udzielenia kompleksowego wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, sporządzanie sprawozdań i analiz.

(akta kontroli, Tom I, str. 389-401)

W latach 2019 - 2021 problemy opiekuńczo-wychowawcze wystąpiły łącznie w 577 rodzinach z tego w: 2019 r. w 196, 2020 r. w 209 i 2021 r. w 172 rodzinach. Liczba rodzin, w których wystąpiły problemy opiekuńczo-wychowawcze w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. wzrosła o 6,7%, w 2021 r. spadła o 17,7% w porównaniu do 2020 r. W ciągu 2019 r. 43 dzieci z terenu miasta było objęte pieczą zastępczą, z tego: pieczą w formie rodzinnej 38 dzieci i instytucjonalną pięcioro dzieci. W ciągu 2020 r. w pieczy zastępczej przebywało 44 dzieci, z tego: w pieczy rodzinnej było 40, a w pieczy instytucjonalnej czworo dzieci. W ciągu 2021 r. pieczą zastępczą objętych było 48 dzieci, z tego: 39 pieczą w formie rodzinnej i dziewięcioro pieczą w formie instytucjonalnej. Liczba dzieci przebywających w ciągu roku w pieczy zastępczej w 2020 r. wzrosła o 2,33% w porównaniu do 2019 r., w 2021 r. wzrosła o 9,1% w porównaniu do 2020 r. W 2019 r. w pieczy zastępczej zostało umieszczonych pięcioro dzieci, w 2020 r. czworo i w 2021 r. sześcioro dzieci. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w 2020 r. spadła o 20 % w porównaniu do 2019 r., w 2021 r. wzrosła o 50% w porównaniu do 2020 r. W trakcie 2019 r. do rodzin biologicznych z pieczy zastępczej wróciło troje dzieci. W ciągu 2020 r. do rodzin naturalnych z pieczy zastępczej nie wróciło żadne dziecko a w 2021 r. wróciło czworo dzieci. Liczba dzieci, które wróciły z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej w 2021 r. wzrosła o 33,3% w porównaniu do 2019 r. Na koniec roku w pieczy zastępczej pozostawało w 2019 r. 40 dzieci oraz na koniec 2020 r. i 2021 r. po 41 dzieci. Liczba dzieci pozostających w pieczy zastępczej w 2020 r. wzrosła o 2,5% w porównaniu do 2019 r., w 2021 r. utrzymywała się na tym samym poziomie, co w 2020 r.

(akta kontroli, Tom I, str. 3-4)

3. Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

MOPS prowadził monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych m.in. poprzez:

¹⁷ Uchwała Nr XVII/138/2011 Rady Miejskiej Jasła z dnia 24 października 2011 r. w sprawie wyznaczenia podmiotu właściwego dla realizacji zadania z zakresu administracji publicznej w zakresie wspierania rodzin, zmieniona Uchwałą Nr XXIX/284/2012 Rady Miejskiej Jasła z dnia 27 sierpnia 2012 r.

- wizyty środowiskowe pracowników socjalnych w miejscu zamieszkania rodziny zarówno w ramach działań planowych, jak i w związku z interwencjami lub anonimowymi zgłoszeniami;
- kontakt telefoniczny z rodzinami oraz instytucjami (w tym: szkołami, przedszkolami, placówkami wsparcia dziennego);
- prowadzenie pracy socjalnej;
- współpracę z pracownikami poszczególnych służb działających na rzecz rodziny czy dzieci, w tym: Sądem Rejonowym w Jaśle, placówkami oświatowymi, szpitalem, Komendą Powiatową Policji w Jaśle¹⁸, Ośrodkiem Psychoterapii w Jaśle, Miejską Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Jaśle, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jaśle¹⁹;
- kierowanie wniosków i informacji do Sądu Rejonowego, KPP, Prokuratury Rejonowej w Jaśle m.in. o wgląd w sytuację rodziny w związku z narażeniem zdrowia i życia dziecka.

Częstotliwość monitorowania sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez asystentów rodzin lub pracowników socjalnych uzależniona była od wagi stwierdzonych problemów. Wizyty asystenta rodziny lub pracownika socjalnego w miejscu zamieszkania rodziny miały miejsce w szczególnych przypadkach nawet codziennie lub kilka razy w tygodniu. W sytuacjach, gdy rodzina nie wymagała już tak intensywnego wsparcia wizyty odbywały się kilka razy w miesiącu.

Wszystkim rodzinom pozostających w kryzysie i przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej w czasie prowadzonej pracy socjalnej proponowano wsparcie w formie asystenta rodziny, informowano o możliwości uzyskania pomocy specjalistycznej na terenie miasta, przekazywano informatory, ulotki o dostępnych formach tej pomocy, proponowano skorzystanie z działających na terenie miasta placówek wsparcia dziennego, pomocy wolontariuszy m.in. w zrobieniu zakupów lub odrobieniu lekcji z dziećmi. Po poznaniu rodziny i jej zasobów podejmowano działania w celu ustanowienia dodatkowego wsparcia poprzez ustanowienie rodziny wspierającej.

W przypadkach stwierdzenia negatywnych zjawisk dotyczących sytuacji dziecka z rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, podejmowano działania adekwatne do zdiagnozowanych problemów (w tym: kierowano wnioski do sądu o wgląd w sytuację rodziny, wszczynano procedurę *Niebieskiej Karty*, w razie konieczności umieszczano osoby w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy, informowano KPP, zwiększano częstotliwość monitorowania rodziny).

(akta kontroli, Tom I, str. 200-204, 473-488)

W przypadku jednej rodziny informację o problemach rodziny, w tym w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych MOPS uzyskał od przewodniczącej osiedla. Rodzinę odwiedzili pracownicy socjalni, którzy dokonali oceny jej sytuacji. Ze względu na występowanie wielu problemów, rodzina została objęta pracą pracownika socjalnego i asystenta rodziny. Rodzina podjęła minimalne kroki w kierunku poprawy warunków mieszkaniowych i nabycia kompetencji rodzicielskich. W związku tym wysłano wniosek o wgląd w sytuację rodziny do Sądu Rejonowego w Jaśle. Sąd ustanowił rodzinie nadzór kuratora. Z rodziną pracował pracownik socjalny udzielając wsparcia finansowego i rzeczowego, w formie usług opiekuńczych oraz dwóch asystentów rodziny wspierając funkcje opiekuńczo-wychowawcze i w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (w tym: motywowanie do zachowania czystości w domu, zorganizowanie dla dzieci miejsca

¹⁸ Dalej: KPP.

¹⁹ Dalej: PCPR w Jaśle.

do nauki, dbanie o stan zdrowia i higienę osobistą dzieci). Wdrożono pomoc w formie rodziny wspierającej, skierowano dzieci do placówki wsparcia dziennego i Ośrodka Psychoterapii. Pracownicy MOPS współpracowali z kuratorami, terapeutami i psychologami, funkcjonariuszami policji, środowiskiem lokalnym oraz pracownikami oświaty. Pomimo podjętych działań, postanowieniem sądu, dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej, a pracownicy, kiedy sprawa toczyła się w sądzie współpracowali z PCPR w Jaśle. Po umieszczeniu dzieci w domu dziecka z rodziną nadal pracował pracownik socjalny i asystent rodziny. Pracownicy MOPS współpracowali również z PCPR w Jaśle oraz domem dziecka.

(akta kontroli, Tom II, str. 127-131)

Po otrzymaniu anonimowej prośby o zainteresowanie się rodziną pracownik socjalny w czasie wizyty w środowisku przeprowadził wywiad środowiskowy, dokonał diagnozy sytuacji rodziny i jej potrzeb. Rodzina została objęta pracą pracownika socjalnego, udzielono jej wsparcia finansowego i rzeczowego. Ponadto zaproponowano jej wsparcie asystenta rodziny, który ponownie przeprowadził wywiad środowiskowy wraz z diagnozą potrzeb. W ramach prowadzonej pracy socjalnej i wsparcia asystenta rodzinie proponowano m.in. uzyskanie pomocy w formie usług dla rodzin z dziećmi (w tym: usług opiekuńczych i specjalistycznych), skorzystanie z poradnictwa specjalistycznego na terenie miasta (w tym: w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Jaśle i w Ośrodku Psychoterapii w Jaśle). W związku z problemami lokalowymi informowano o możliwości zamieszkania w Domu Samotnej Matki. Rodzina została również objęta pomocą wolontariuszy współpracujących z MOPS. Podjęto działania w celu przyznania usług dla rodzin z dziećmi w ramach ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jednak przeprowadzenie kolejnego wywiadu środowiskowego nie było możliwe. Matka zrezygnowała z tej formy pomocy twierdząc, że nie potrzebuje żadnego wsparcia, w tym asystenta rodziny. Z uwagi na konflikty kobiety z właścicielem wynajmowanego mieszkania oraz odmowę współpracy skierowano wniosek do Sądu Rejonowego w Jaśle o wgląd w sytuację rodziny.

(akta kontroli, Tom II, str. 42-58)

W latach 2013 - 2014 rodzina była objęta wsparciem asystenta w ramach projektu *Czas na aktywność w mieście Jaśle*²⁰. W okresie późniejszym rodzina pozostawała pod opieką pracownika socjalnego, który w związku z wystąpieniem ponownie problemów opiekuńczo-wychowawczych zaproponował rodzinie wsparcie w postaci asystenta rodziny. Rodzina została objęta wsparciem asystenta rodziny od 31 lipca 2015 r. do 7 czerwca 2018 r. Z powodu nasilających się problemów alkoholowych ojca oraz niezaradności życiowej matki dziecka 29 września 2017 r. sporządzono wniosek do Sądu Rejonowego w Jaśle o wgląd w sytuację rodziny. Kobieta wraz z dzieckiem została umieszczona w Caritas Dom Matki i Dziecka Archidiecezji Przemyskiej, gdzie przebywała od 2 stycznia 2018 r. do 7 czerwca 2018 r. Po powrocie matka z dzieckiem tymczasowo zamieszkała poza Jasłem. Po ponownej przeprowadzce na teren miasta w związku z brakiem poprawy funkcjonowania rodziny podczas pobytu w placówce, została ponownie sporządzona informacja do Sądu Rejonowego w Jaśle²¹. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Jaśle 17 grudnia 2018 r. nastąpiło ograniczenie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom poprzez nadzór kuratora oraz zobowiązanie do współpracy z asystentem rodziny. Ojciec dziecka nakazem sądowym został również zmuszony do kontynuowania terapii przeciwalkoholowej. Rodzina po raz trzeci została objęta wsparciem asystenta rodziny w zakresie prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-

²⁰ Projekt *Czas na aktywność w mieście Jaśle* realizowany w okresie od 1 stycznia 2008 r. do 30 września 2015 r. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII, Działanie 7.1, Poddziałanie 7.1.1 Projekt finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

²¹ Pismo z 8 czerwca 2018 r.

wychowawczych, prowadzenia gospodarstwa domowego, wspierania ojca w regularnym uczestniczeniu w terapii leczenia uzależnień. Rodzina uczestniczyła w terapii rodzinnej. Dziecko uczęszczało na zajęcia z psychoterapeutą oraz do placówki wsparcia dziennego. Matka motywowana przez asystenta rodziny zapisała się do Medyczo-Społecznego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Jaśle na kierunek asystenta osoby niepełnosprawnej. Asystent rodziny wielokrotnie podejmował działania prowadzące do zmiany miejsca zamieszkania (w tym: motywował rodzinę do wynajęcia mieszkania, przeglądał oferty wynajmu mieszkań) oraz do poszukiwania zatrudnienia przez ojca. Asystent rodziny współpracował ze szkołą, psychoterapeutą dziecka oraz kuratorem zawodowym.

(akta kontroli, Tom II, str. 10-13)

4. Rodzaje i formy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze.

W latach 2019 - 2021 wszystkie formy wsparcia przewidziane w art. 10 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny na rzecz rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym zostały uruchomione na terenie miasta. Najpowszechniej stosowaną formą pracy z rodziną były terapia i mediacja, z uwagi na najczęściej diagnozowane w rodzinie problemy przyczyniające się do nieporadności opiekuńczo-wychowawczej (w tym: uzależnienie od alkoholu, zaburzenia psychiczne, przemoc w rodzinie).

W latach 2019 - 2021 z konsultacji i poradnictwa specjalistycznego łącznie skorzystało 35 rodzin (z tego w: 2019 r. - 10, 2020 r. - 21 i 4 w 2021 r.). MOPS sfinansował udział 24 rodzin (z tego w: 2019 r. - 4 i 2020 r. - 20)²². Pozostałe rodziny skorzystały z poradnictwa specjalistycznego w Poradni Zdrowia Psychicznego w Jaśle, w Stowarzyszeniu „Twój Potencjał” i w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Jaśle.

W latach 2019 - 2021 z terapii i mediacji skorzystało łącznie 94 rodziny (z tego w: 2019 r. - 15, 2020 r. - 44 i 2021 r. - 35). MOPS sfinansował w 2020 r. udział siedmiu rodzin w terapii i mediacjach w Stowarzyszeniu „Twój Potencjał”. Pozostałe rodziny korzystały z ww. wsparcia w Poradni Leczenia Uzależnień w Jaśle, w Ośrodku Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży w Jaśle i w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Jaśle.

W latach 2019 - 2021 ze wsparcia w formie usług dla rodzin z dziećmi (w tym: usług opiekuńczych i specjalistycznych) skorzystało łącznie 23 rodziny (z tego w: 2019 r. - 10, 2020 r. - 9 i 2021 r. - 4).

W latach 2019 - 2021 z pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego skorzystało łącznie 35 rodzin (z tego w: 2019 r. - 18, 2020 r. - 8 i 2021 r. - 9). Pomoc prawna udzielona w 2020 r. ośmiu rodzinom została sfinansowana przez MOPS i zrealizowana przez Stowarzyszenie „Twój Potencjał”.

W latach 2019 - 2021 z pomocy w formie organizacji grup wsparcia/grup samopomocowych w celu wymiany doświadczeń skorzystało łącznie 12 rodzin (z tego w: 2019 r. - 7, 2020 r. - 0 i 2021 r. - 5).

Wydawano *Jasielską Kartę Dużej Rodziny*, dzięki której rodziny wielodzietne mogły korzystać z instytucji kultury i sportu zlokalizowanych na terenie miasta na korzystniejszych warunkach niż posiadacze Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny. Ww. karta uprawniała do 50% ulgi na przejazdy środkami komunikacji miejskiej.

(akta kontroli, Tom I, str. 3-4, 489-490)

W 2019 r. na realizację zadań dotyczących konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, usług dla rodzin z dziećmi (w tym: usług opiekuńczych

²² Cztery rodziny korzystały z konsultacji i poradnictwa specjalistycznego w MOPS oraz 20 rodzin skorzystało w Stowarzyszeniu „Twój Potencjał” w Jaśle.

i specjalistycznych) oraz organizacji grup wsparcia zostały zawarte umowy z podmiotami zewnętrznymi. Pomoc prawna była udzielana przez radcę prawnego zatrudnionego w MOPS w ramach obowiązków służbowych. Korzystanie z terapii było możliwe w Ośrodku Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży w Jaśle oraz w Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Jaśle. Korzystanie z mediacji było możliwe w MOPS z uwagi na zatrudnienie dwóch pracowników z wykształceniem pozwalającym im na prowadzenie mediacji w rozwiązywaniu sporów.

W 2020 r. realizacja zadań z zakresu poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, usług dla rodzin z dziećmi (w tym: usług opiekuńczych i specjalistycznych) oraz poradnictwa prawnego zostały zlecone na podstawie zawartych umów podmiotom świadczącym usługi na rzecz dziecka i rodziny. W związku z brakiem chętnych rodzin do skorzystania z pomocy w formie grup wsparcia nie zawarto umowy na jej realizację.

W 2021 r. na realizację usług dla rodzin z dziećmi (w tym: usług opiekuńczych i specjalistycznych) oraz organizację grup wsparcia zostały zawarte umowy z podmiotami specjalizującymi się w usługach na rzecz dzieci i rodziny. Poradnictwo prawne było udzielane przez radcę prawnego zatrudnionego w MOPS w ramach obowiązków służbowych. Pomoc w formie organizacji mediacji była dostępna w MOPS. Korzystanie z pomocy w formie terapii oraz konsultacji i poradnictwa specjalistycznego umożliwiono w Poradniach: Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień w Jaśle, Stowarzyszeniu „Twój Potencjał”, Ośrodku Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży w Jaśle.

Dyrektor wyjaśniła, że mając wiedzę, iż na terenie miasta funkcjonują inne podmioty ukierunkowane w swojej działalności na pomoc rodzinie i dziecku, chcąc uniknąć powielania realizacji tych samych bądź tożsamyh form wsparcia oraz mając na uwadze zasadę „gospodarności”, o której mowa w ustawie o finansach publicznych kierowano rodziny wymagające specjalistycznego wsparcia do tych podmiotów.

(akta kontroli, Tom I, str. 491-497, Tom II, str. 425-428)

Katalog zastosowanych form wsparcia 10 rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym był adekwatny do zdiagnozowanych problemów i form pracy wskazanych w dokumentacji rodziny (w tym w: wywiadzie środowiskowym, analizie sytuacji rodziny i planie pracy z rodziną). Dla wszystkich 10 rodzin, których dokumentację objęto badaniem, ustalono, że do zdiagnozowanych problemów dobrano formy wsparcia dostępne na terenie miasta. Wszystkie rodziny otrzymały wsparcie asystenta rodziny oraz były objęte pracą socjalną. Pracownik socjalny z uwagi na problemy finansowe rodzin zapewniał wsparcie rzeczowo-finansowe oraz współpracował przy przygotowaniu i realizacji planu pracy z rodziną.

W celu rozwiązywania problemów rodziny oraz na rzecz pozostania dziecka w rodzinie biologicznej podejmowano m.in. takie działania jak:

- udział w poradnictwie specjalistycznym (w tym w Stowarzyszeniu „Twój Potencjał”);
- korzystanie z terapii m.in. w Ośrodku Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży w Jaśle oraz z terapii alkoholowej w Poradni Leczenia Uzależnień w Jaśle;
- kierowanie dzieci do placówek wsparcia dziennego (w tym do Placówki Wsparcia Dziennego „Radosna Przystań” lub „Promyki”);
- kierowanie i motywowanie do udziału w grupie wsparcia dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi;
- pomoc w załatwieniu spraw urzędowych oraz w załatwieniu formalności związanych z uzyskaniem mieszkania socjalnego;

- zgłaszanie rodzin do uzyskania lokalu w ramach mieszkań chronionych;
 - asystowanie i pomoc przy przygotowywaniu posiłków, utrzymaniu porządku lub przy odrabianiu lekcji;
 - udzielanie rad i wskazówek dotyczących procesu wychowawczego;
 - pomoc w zorganizowaniu remontu w mieszkaniu oraz dostarczenie niezbędnych materiałów;
 - pomoc w poszukiwaniu zatrudnienia, motywowanie do podjęcia stażu oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
 - motywowanie do regularnego leczenia przyjmowania leków, dbania o higienę.
- (akta kontroli, Tom II, str. 1-58)

Katalog zastosowanych form wsparcia 10 rodzin, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej był adekwatny do zdiagnozowanych problemów i form pracy wskazanych w dokumentacji rodziny (w tym w: wywiadzie środowiskowym, analizie sytuacji rodziny i planie pracy z rodziną). Dla wszystkich 10 rodzin, których dokumentację objęto badaniem, ustalono, że do zdiagnozowanych problemów dobrano formy wsparcia dostępne na terenie miasta. Wszystkie rodziny otrzymały wsparcie asystenta rodziny oraz były objęte pracą socjalną. Pracownik socjalny z uwagi na problemy finansowe rodzin zapewniał wsparcie rzeczowo-finansowe oraz współpracował przy przygotowaniu i realizacji planu pracy z rodziną. W celu rozwiązania problemów rodzin i na rzecz powrotu dziecka do rodziny biologicznej podejmowano m.in. takie działania jak:

- motywowanie do podjęcia lub kontynuowania leczenia psychiatrycznego, terapii uzależnień;
- wspieranie w utrzymywaniu abstynencji;
- motywowanie do utrzymywania regularnych kontaktów z dziećmi oraz do współpracy z wychowawcami i koordynatorami pieczy zastępczej;
- motywowanie do podjęcia pracy;
- motywowanie do ustalenia stopnia niepełnosprawności.

W przypadku siedmiu rodzin częstotliwość spotkań asystenta z rodziną była nadal dostosowana do potrzeb. Wizyty odbywały się średnio raz w tygodniu. W przypadku trzech rodzin współpraca asystenta z matkami zakończyła się po umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej z uwagi na ich wyjazd z kraju lub miasta.

(akta kontroli, Tom II, str.103-142, 147-169, 174-190, 195-211)

5. Asystenci rodziny.

W MOPS według danych na koniec 2019 r.²³, 2020 r. i 2021 r. było dwóch asystentów rodziny. Wsparciem asystentów rodziny na koniec 2019 r. było objęte 12 rodzin oraz odpowiednio na koniec 2020 r. - 19 i 2021 r. - 20. W latach 2019 - 2021 nie było przypadków przekraczania ustawowego limitu 15 środowisk. Wszystkie rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, gdzie z przeprowadzonej analizy sytuacji rodziny wynikała potrzeba przydzielenia asystenta rodziny otrzymały takie wsparcie. Wszystkim rodzinom, którym sąd nakazał współpracę z asystentem rodziny został on przydzielony²⁴.

(akta kontroli, Tom I, str. 3-4, 6)

Według stanu na koniec 2019 r. w pieczy zastępczej przebywały dzieci z 24 rodzin, w tym pracą asystenta rodziny została objęta jedna rodzina. W pozostałych 23

²³ Do 31 lipca 2019 r. było zatrudnionych trzech asystentów rodziny.

²⁴ Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do współpracy z asystentem rodziny: na koniec 2019 r - 1, na koniec 2020 r. - 1, na koniec 2021 r. - 5.

przypadkach asystent rodziny nie prowadził pracy z rodziną naturalną ze względu na:

- zakończenie pracy z rodziną w ciągu roku z uwagi na jej wyjazd z miasta - 1 rodzina;
- niewyrażanie przez matkę woli powrotu dziecka do niej ze względu na brak akceptacji tego dziecka przez bieżącego partnera - 1 rodzina;
- odmowę podjęcia współpracy zarówno przed umieszczeniem dziecka/dzieci w pieczy zastępczej jak i po ich umieszczeniu - 8 rodzin²⁵;
- umieszczenie w pieczy nastąpiło w związku ze śmiercią jednego z rodziców, brak możliwości współpracy z drugim z rodziców - 3 rodziny;
- wyjazd z miasta po umieszczeniu dzieci/dziecka w pieczy zastępczej - 3 rodziny;
- brak przesłanek do powrotu dziecka/dzieci z pieczy zastępczej pomimo współpracy z asystentem rodziny w okresie wcześniejszym zarówno przed umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej jak i po ich umieszczeniu - 4 rodziny;
- brak możliwości współpracy ze względu na ubezwłasnowolnienie matki, ojciec dziecka przebywał w zakładzie karnym, a następnie nie wyrażał woli odzyskania dziecka - 1 rodzina;
- umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej wyrokiem sądu²⁶ i opuszczenie miasta przez matkę - 1 rodzina;
- brak możliwości powrotu dziecka do ojca z uwagi na bycie sprawcą przemocy oraz trudną sytuację mieszkaniową i zdrowotną.

Na koniec 2020 r. w pieczy zastępczej przebywały dzieci z 25 rodzin, w tym wsparciem asystenta rodziny objęta była jedna rodzina. W przypadku 24 rodzin, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej asystent rodziny nie pracował z rodziną ze względu na:

- niewyrażanie przez matkę woli powrotu dziecka do niej ze względu na brak akceptacji tego dziecka przez bieżącego partnera - 1 rodzina;
- odmowę podjęcia współpracy zarówno przed umieszczeniem dziecka/dzieci w pieczy zastępczej jak i po ich umieszczeniu - 10 rodzin;
- umieszczenie w pieczy nastąpiło w związku ze śmiercią jednego z rodziców i brakiem możliwości współpracy z drugim z rodziców - 2 rodziny;
- wyjazd z miasta po umieszczeniu dzieci/dziecka w pieczy zastępczej - 3 rodziny;
- brak możliwości współpracy ze względu na ubezwłasnowolnienie matki, ojciec dziecka wyjechał z miasta - 1 rodzina;
- brak przesłanek do powrotu dziecka/dzieci z pieczy zastępczej pomimo współpracy z asystentem rodziny w okresie wcześniejszym zarówno przed umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej jak i po ich umieszczeniu - 4 rodziny;
- umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej wyrokiem sądu i opuszczenie miasta przez matkę - 1 rodzina;
- brak możliwości powrotu dziecka do ojca z uwagi na bycie sprawcą przemocy oraz trudną sytuację mieszkaniową i zdrowotną - 1 rodzina;
- brak możliwości powrotu dziecka do ojca ze względu na zaniedbywanie, do którego doszło w rodzinie, ojciec dziecka stosował przemoc, a matka wyjechała z miasta po umieszczeniu dziecka w pieczy - 1 rodzina.

Według stanu na koniec 2021 r. w pieczy zastępczej przebywały dzieci z 23 rodzin, w tym pracą asystenta rodziny objęta została jedna rodzina. W pozostałych 22 przypadkach nie prowadzono współpracy ze względu na:

- zakończenie współpracy w trakcie roku z uwagi na osiągnięcie celów ujętych w planie pomocy rodzinie - 1 rodzina;

²⁵ Odmowa uzyskana w trakcie prowadzenia procedury *Niebieskiej Karty* lub pracy socjalnej.

²⁶ W 2012 r.

- niewyrażanie przez matkę woli powrotu dziecka do niej ze względu na brak akceptacji tego dziecka przez bieżącego partnera - 1 rodzina;
- odmowę podjęcia współpracy zarówno przed umieszczeniem dziecka/dzieci w pieczy zastępczej jak i po ich umieszczeniu - 8 rodzin;
- odmowę współpracy po umieszczeniu dziecka w pieczy - 1 rodzina;
- umieszczenie w pieczy nastąpiło w związku ze śmiercią jednego z rodziców i brakiem możliwości współpracy z drugim z rodziców - 1 rodzina;
- wyjazd z miasta po umieszczeniu dzieci/dziecka w pieczy zastępczej - 3 rodziny;
- brak przesłanek do powrotu dziecka/dzieci z pieczy zastępczej pomimo współpracy z asystentem rodziny w okresie wcześniejszym zarówno przed umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej jak i po ich umieszczeniu - 4 rodziny;
- umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej wyrokiem sądu i opuszczenie miasta przez matkę - 1 rodzina;
- brak możliwości współpracy ze względu na ubezwłasnowolnienie matki, ojciec dziecka wyjechał z miasta - 1 rodzina;
- brak możliwości powrotu dziecka do ojca ze względu na zaniedbywanie, do którego doszło w rodzinie, ojciec dziecka stosował przemoc, a matka wyjechała z miasta po umieszczeniu dziecka w pieczy - 1 rodzina.

(akta kontroli, Tom I, str. 3-4, tom II, str. 61-72)

a) Przydzielenie asystenta rodziny.

Badaniem objęto 10 spraw rodzin, którym wsparcia udzielał asystent rodziny i dzieci przebywały w pieczy zastępczej. W przypadkach pięciu rodzin asystent rodziny pracował z rodziną, co najmniej dwukrotnie, a rodziny były objęte wsparciem w okresie od 2,5 roku do 5 lat. U tych rodzin zdiagnozowano największą liczbę problemów, w tym: bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zadłużenie, bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność członka rodziny, brak wykazywania prawidłowych wzorców rodzicielskich, brak metod wychowawczych, brak zaspakajania potrzeb dzieci, przemoc w rodzinie, alkoholizm, trudności w nauce, zaburzenia rozwojowe, brak nawyków utrzymywania higieny i porządku na minimalnym poziomie, zaniedbywanie dzieci, upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, schorzenia natury psychicznej.

We wszystkich przypadkach na etapie poprzedzającym przydzielenie asystenta rodziny każdorazowo przeprowadzano wywiady środowiskowe i analizę sytuacji rodziny. Szczegółowość zebranych informacji pozwalała na opracowanie planu pracy z rodziną. Asystent rodziny był przydzielany w terminie od 1 do 21 dni od momentu powzięcia informacji, że rodzina przeżywająca trudności opiekuńczo wychowawcze powinna mieć przydzielonego asystenta.

(akta kontroli, Tom II, str. 103-142, 147-169, 174-190, 195-211)

b) Plan pracy z rodziną.

Dla każdej rodziny, której dokumentację objęto badaniem został opracowany plan pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny oraz właściwym pracownikiem socjalnym. Wszystkie plany odpowiadały na problemy rodziny, które zostały zdefiniowane w sporządzonym przez pracownika socjalnego wywiadzie środowiskowym. Sporządzone plany pomocy rodzinie odnosiły się nie tylko do stwierdzonych deficytów w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, ale także do zdiagnozowanych potrzeb i mocnych stron rodziny (w tym: silnych więzi między rodzicami, a dziećmi, chęci poprawy sytuacji rodziny oraz wznowienia leczenia). Plan pracy z rodziną zawierały cele krótko i długoterminowe oraz

zakresy działań umożliwiających przezwycięzenie trudnej sytuacji życiowej wraz terminami ich realizacji i przewidywanymi efektami.

(akta kontroli, Tom II, str. 103-142, 147-169, 174-190, 195-211)

c) Udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej.

Dla wszystkich rodzin objętych badaniem zastosowano adekwatne do stwierdzonych w wywiadzie środowiskowym i analizie sytuacji rodziny dysfunkcji opiekuńczo-wychowawczych, formy pomocy przewidziane w ustawie i dostępne na terenie miasta. Udzielone wsparcie było zgodne z postanowieniami planu pomocy rodzinie i jego aktualizacjami. W dwóch z 10 przypadków zadania określone w planie pracy z rodziną zostały zrealizowane terminowo i osiągnięto zakładane efekty. W jednym przypadku osiągnięto zakładane efekty, lecz nie w terminie określonym w planie pracy z rodziną. Dla siedmiu rodzin nie wszystkie zadania określone w planie pracy i jego aktualizacjach zostały zrealizowane terminowo oraz nie wszystkie planowane efekty osiągnięto z uwagi na współistnienie w tych rodzinach wielu problemów (w tym: alkoholizmu, bezrobocia, chorób psychicznych, niepełnosprawności) oraz niewielkie chęci do wspólnej pracy nad ich rozwiązywaniem. Asystenci rodziny m.in. motywowali do utrzymania abstynencji, leczenia choroby alkoholowej, podjęcia leczenia zaburzeń psychicznych, systematycznego przyjmowania leków, uczyli prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, udzielali rad mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych. Częstotliwość spotkań asystentów z każdą z rodzin i jej członkami była uzależniona od ilości i stopnia zdiagnozowanych problemów. Przeciętna częstotliwość spotkań wynosiła od jednego do trzech razy w tygodniu.

(akta kontroli, Tom II, str. 103-142, 147-169, 174-190, 195-211)

d) Pomoc dla rodzin dzieci przebywających w pieczy zastępczej.

W siedmiu z 10 objętych badaniem spraw rodzin, których dzieci przebywały w pieczy zastępczej, asystent rodziny zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 2, art. 77 ust.3 pkt 2 i art. 93 ust 4 pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny współpracował z koordynatorami pieczy zastępczej oraz instytucjonalnymi placówkami opiekuńczo-wychowawczymi w przygotowaniu i realizacji planów pomocy dziecku i planów pracy z rodziną. Współpraca nie była planowa, odbywała się w ramach potrzeb, w formie rozmów telefonicznych, wymiany pism, udziału asystenta w posiedzeniach zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka. Ww. współpracę asystent dokumentował m.in. w sporządzanych kartach pracy z rodziną, miesięcznych sprawozdaniach z wejść w środowisko, notatkach służbowych.

W jednym z siedmiu przypadków po przeniesieniu dziecka z rodziny zastępczej z terenu powiatu jasielskiego, gdzie zostało umieszczone w drodze zabezpieczenia do rodziny zastępczej w powiecie dębickim nie kontynuowano współpracy. Koordynator pieczy zastępczej został ustanowiony po zakończeniu przez asystenta rodziny współpracy z matką dziecka z uwagi na opuszczenie przez nią miasta. Ojciec dziecka odbywał w tym czasie karę pozbawienia wolności. W trakcie wizyt pracownika socjalnego w ostatnim miejscu zamieszkania uzyskano informację od dziadka dziecka, że matka i ojciec przebywają poza granicami kraju i nie jest mu znana ich sytuacja rodzinna, mieszkaniowa, o czym powiadomiono PCPR w Dębicy.

W jednym przypadku po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej w Rybniku, asystent nie współpracował z koordynatorem pieczy zastępczej przy przygotowaniu planu pomocy rodzinie, gdyż został on powołany po zakończeniu

pracy z matką, która po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej 27 sierpnia 2021 r.²⁷ odmawiała dalszej współpracy.

Dyrektor Ośrodka Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Rybniku wyjaśnił, że rodzina zakończyła procedurę kwalifikacyjną na rodzinę zastępczą niezawodową 1 marca 2022 r. i planowane jest podjęcie współpracy z MOPS.

W drugim przypadku dziecko zostało umieszczone w rodzinie zastępczej w związku z brakiem możliwości sprawowania opieki nad dzieckiem przez matkę z powodu choroby psychicznej. Asystent rodziny nie współpracował przy przygotowaniu i realizacji planu pomocy rodzinie z koordynatorem pieczy zastępczej, gdyż matka dziecka podjęła współpracę, gdy rodzina zastępcza nie miała już przydzielonego koordynatora. Rodziną zastępczą zostali ustanowieni dziadkowie dziecka. Matka dziecka i rodzina zastępcza mieszkali w jednym budynku, ale kobieta prowadziła odrębne gospodarstwo domowe.

Dyrektor wyjaśniła, że *MOPS nie współpracował z koordynatorem rodziny zastępczej ze względu na fakt, iż w okresie, kiedy w rodzinie przydzielony był koordynator rodzinnej pieczy zastępczej rodzina nie była objęta wsparciem asystenta rodziny. W tym okresie koordynator nie współpracował także z pracownikami socjalnymi pracującymi z matką dziecka. Nadmienić należy, że każdorazowo na wniosek PCPR w Jaśle sporządzana była opinia dotycząca funkcjonowania rodziny w środowisku.*

(akta kontroli, Tom II, str. 73-74, 103-142, 147-169, 174-190, 195-211, 271-272)

W trzecim przypadku asystent nie współpracował z koordynatorem pieczy zastępczej przy przygotowaniu i realizacji planu pomocy rodzinie, gdyż koordynator pieczy zastępczej został powołany po zakończeniu pracy przez asystenta z powodu wyjazdu matki z kraju.

(akta kontroli, Tom II, str. 208-216)

W MOPS nie opracowano standardów dotyczących współpracy z koordynatorami pieczy zastępczej, kierownikami placówek opiekuńczo-wychowawczych w zakresie przygotowywania planu pomocy rodzinie. Współpraca odbywała się w ramach kontaktów telefonicznych, udziale asystentów rodziny²⁸ w posiedzeniach zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, udzielaniu odpowiedzi na pisma dotyczące aktualnej sytuacji rodziny przesyłane przez kierowników placówek opiekuńczo-wychowawczych lub dyrektorów powiatowych centrów pomocy rodzinie. Współpraca z pracownikami PCPR w Jaśle polegała na przekazywaniu bieżących informacji podczas spotkań lub rozmów telefonicznych w tym dotyczących funkcjonowania rodziny biologicznej, sytuacji zdrowotnej, zawodowej.

Asystent rodziny w okresie pracy z rodziną w sześciu przypadkach każdorazowo po otrzymaniu informacji o posiedzeniu zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej uczestniczył w posiedzeniu.

Asystent rodziny nie uczestniczył w posiedzeniach zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka w dwóch przypadkach, gdyż zakończenie pracy z rodziną nastąpiło przed powołaniem koordynatora pieczy zastępczej z uwagi na opuszczenie miasta lub kraju przez matki. Z wyjaśnień Dyrektora Ośrodka Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Rybniku wynika, że koordynator pieczy zastępczej został ustanowiony w marcu 2022 r. i planowane jest podjęcie współpracy z MOPS. W drugim przypadku na posiedzenia zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka nie zapraszano asystenta, gdyż PCPR w Jaśle wiedział, że zakończył on

²⁷ Postanowienie Sądu Rejonowego w Krośnie z 27 sierpnia 2021 r.

²⁸ W przypadkach nieobecności w pracy pracowników socjalnych.

pracę. Matka dzieci wyjechała z kraju po umieszczeniu ich w rodzinie zastępczej u siostry i nie nawiązywała kontaktu z rodziną.

W jednym przypadku zakończenie współpracy koordynatora z rodziną zastępczą nastąpiło przed rozpoczęciem pracy z matką przez asystenta rodziny. Dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej u dziadków (rodziców matki) z uwagi na brak możliwości sprawowania opieki z powodu choroby psychicznej. W związku z chorobą kobieta długo nie wyrażała zgody na współpracę z asystentem rodziny. W okresie tym była objęta pracą socjalną.

Dyrektor wyjaśniła, że z informacji uzyskanych od pracowników socjalnych prowadzących pracę socjalną z matką dziecka w okresie korzystania przez nią ze świadczeń pomocy społecznej wynika, że pracownicy socjalni nie byli zapraszani na posiedzenia zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji rodziny. W okresie od 2 października 2019 r. do 2 lipca 2021 r., kiedy matka dziecka była objęta wsparciem asystenta rodziny, to asystenci nie byli zapraszani na posiedzenia zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji rodziny i asystenci nie współpracowali również z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej ze względu na fakt, iż w tym okresie rodzinie zastępczej nie przydzielono koordynatora.

(akta kontroli, Tom II, str. 73-74, 103-142, 147-169, 174-190, 195-211, 271-272)

W jednym przypadku dziecko przebywało krótko na terenie powiatu jasielskiego następnie zostało umieszczone w rodzinie zastępczej w powiecie dębickim. W trakcie pobytu w rodzinie zastępczej na terenie powiatu jasielskiego asystent współpracował z koordynatorem pieczy zastępczej. W tym czasie nie został zwołany żaden zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka. Po umieszczeniu w rodzinie zastępczej asystent zakończył pracę z rodziną, z uwagi na wyprowadzenie się matki dziecka z miasta. O zakończeniu pracy asystenta oraz o braku możliwości wglądu w sytuację rodziny poinformowano PCPR w Dębicy.

W sprawach, w których asystent rodziny uczestniczył w posiedzeniach zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, informował zespół o bieżącym i dotychczasowym funkcjonowaniu rodziny, jej problemach, potrzebach oraz o podjętych działaniach na rzecz poprawy funkcjonowania rodziny.

(akta kontroli, Tom II, str. 73-74, 103-142, 147-169, 174-190, 195-211)

e) Działania formalne i dokumentowanie czynności.

Asystenci rodziny prowadzili dokumentację dotyczącą pracy z rodziną. Sporządzali plany pomocy rodzinie, dokonywali (nie rzadziej, niż co pół roku) okresowej oceny sytuacji rodziny, którą każdorazowo przedstawiali Dyrektorowi MOPS. Asystenci rodziny zgodnie z zarządzeniem Dyrektora w sprawie wprowadzenia procedury przydzielania rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej asystenta rodziny sporządzali również: analizę sytuacji rodziny, miesięczne sprawozdania z wejść w środowisko, karty monitoringowe. Z kontaktów i rozmów telefonicznych m.in. z członkami rodziny oraz osobami reprezentującymi instytucje zaangażowane we współpracę z rodziną²⁹ sporządzano notatki służbowe. Dokumentacja prowadzona przez asystentów w pełni odzwierciedlała czynności podejmowane na rzecz rodziny oraz efekty pracy. Informacje zawarte w okresowych ocenach sytuacji rodzin dotyczące m.in. zdiagnozowanych dysfunkcji, potrzeb rodziny i efektów dotychczasowej pracy były wykorzystywane w dalszej współpracy z rodziną.

W objętych analizą sprawach 10 rodzin asystenci rodziny identyfikowali od czterech do ośmiu problemów, w tym:

²⁹ W tym: kuratorzy, psychologowie, pedagodzy szkolni.

- ubóstwo, bezrobocie;
- uzależnienie od alkoholu, niepełnosprawność i długotrwała choroba, zaburzenia psychiczne;
- doprowadzanie do sytuacji zagrażających bezpieczeństwu dzieci (w tym: sprawowanie opieki pod wpływem alkoholu);
- bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego;
- brak prawidłowej komunikacji w rodzinie, problemy opiekuńczo-wychowawcze, brak wzorców i metod wychowawczych;
- brak umiejętności zorganizowania aktywnych form spędzania czasu wolnego;
- przeżywanie trudności w nauce i kontaktach z rówieśnikami.

Działania asystentów rodziny były adekwatne do zdiagnozowanych problemów i dysfunkcji. Ze względu na współistnienie wielu problemów oraz brak długotrwałego zaangażowania rodzin mimo udzielanego im wsparcia wiele problemów nie zostało w pełni rozwiązanych. Do takiej grupy problemów należało uzależnienie od alkoholu jednego lub obojga rodziców. Motywowanie do utrzymania abstynencji oraz do kontynuowania lub podjęcia leczenia często pozwalało na utrzymanie stanu trzeźwości przez jakiś czas.

Praca asystentów rodziny przyczyniła się do rozwiązania w części lub w całości od jednego do siedmiu problemów występujących w rodzinie.

W celu nabycia przez rodzinę umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego asystenci rodziny m.in.: uczyli gospodarowania środkami finansowymi, segregowania dokumentów, układania ubrań w szafie, przygotowywania posiłków, utrzymywania higieny osobistej.

W celu zniwelowania problemu ubóstwa i bezrobocia asystenci rodziny pomagali m.in. w: ustaleniu stopnia niepełnosprawności i pozyskaniu świadczeń z tego tytułu, uzyskaniu dodatków mieszkaniowych i zasiłków celowych. Ponadto, motywowali do podjęcia pracy lub podnoszenia kwalifikacji zawodowych, udziału w szkoleniach, odbycia stażu zawodowego. W przypadkach występowania w rodzinie chorób lub zaburzeń psychicznych motywowano do regularnego przyjmowania leków, pilnowano wizyt kontrolnych u lekarzy. W celu rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz braku komunikacji w rodzinie asystenci udzielali porad w zakresie prawidłowego wypełniania funkcji rodzica, uczyli prawidłowych sposobów komunikacji, organizacji spędzania czasu wolnego, motywowali do regularnego uczestnictwa w warsztatach organizowanych przez Centrum Profilaktyki Terapii i Wsparcia Rodziny. Asystenci rodziny niwelowali problemy dzieci w nauce oraz w kontaktach z rówieśnikami m.in. poprzez: motywowanie i wspieranie rodzica w kontaktach z pracownikami szkoły celem zwrócenia ich uwagi na izolację rówieśniczą, udzielali pomocy w zapewnieniu udziału dziecka w kolonii organizowanej przez MOPS. Ponadto, motywowali do wzięcia przez dzieci udziału w zajęciach oferowanych przez placówki wsparcia dziennego, które zapewniały pomoc w odrabianiu zadań domowych.

(akta kontroli, Tom II, str. 73-74, 103-142, 147-169, 174-190, 195-211)

W przypadku jednej z rodzin asystent zdiagnozował występowanie takich problemów jak: bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, brak wydzielonych stref do nauki, odpoczynku, przygotowywania posiłków, bezrobocie, ubóstwo, brak prawidłowych wzorców wychowawczych, trudności w nauce, niepełne wywiązywanie się z obowiązku szkolnego, brak nawyków podstawowego utrzymania higieny i porządku na minimalnym poziomie dla zachowania zdrowia i prawidłowych warunków codziennego funkcjonowania. Dzięki pomocy asystenta w zorganizowaniu materiałów budowlanych od sponsorów oraz motywowaniu do samodzielnego wykonania prac remontowych, przeprowadzono remont i wygosparowano pokoje dla dzieci. Zakupiono środki czystości oraz higieny

osobistej. Przy wsparciu asystenta ustalono stopień niepełnosprawności matki i pozyskano świadczenia z tego tytułu. Asystent rodziny we współpracy z pracownikiem socjalnym zapewnił rodzinie wsparcie finansowe i rzeczowe z MOPS oraz uzyskanie stypendiów szkolnych dla dzieci. Asystent motywował do podjęcia psychoterapii przez wszystkich członków rodziny z uwagi na zaburzenia psychiczne, problemy w komunikacji członków rodziny oraz izolację rówieśniczą dzieci.

Dzięki pomocy asystenta dzieci zostały zapisane do placówki wsparcia dziennego we Franciszkańskiej Świetlicy „Radosna Przystań”. Niestety na zajęcia w placówce dzieci uczęszczały tylko przez jeden tydzień, gdyż ojciec nie wyraził zgody na dalsze korzystanie z tej formy pomocy, mimo informowania go o potencjalnych korzyściach dla dzieci.

Rodzina korzystała również z pomocy rodziny wspierającej, która pomagała przy nauce utrzymywania higieny osobistej, zabierała dzieci do parku, kina. Asystent rodziny informował matkę i ojca o korzyściach płynących dla dzieci z regularnego uczestniczenia w psychoterapii oraz w zajęciach wyrównawczych w szkole. Pomimo wielokrotnego informowania, że działania te pozwolą na zniwelowanie problemów natury psychicznej, dzieci uczęszczały na terapię regularnie tylko w okresie, kiedy pracownicy Ośrodka Psychoterapii w Jaśle zabierali je na zajęcia z domu, a następnie odwozili. Asystent prowadził liczne rozmowy motywujące i dyscyplinujące z rodzicami dotyczące przekazywania prawidłowych wzorców codziennego funkcjonowania (w tym: utrzymywania higieny osobistej), przechowywania niebezpiecznych narzędzi w sposób niezagrażający bezpieczeństwu dzieci, nie doprowadzaniu do sytuacji nocowania przez dzieci poza budynkiem mieszkalnym). Matka mimo wielu rozmów pedagogizujących przeprowadzonych przez asystenta rodziny nigdy nie sprzeciwiała się decyzjom ojca i nie wyrażała własnego zdania. Ojciec dzieci często nie chciał współpracować, rezygnował z otrzymywanych przez jego rodzinę form pomocy.

Działania podejmowane przez asystenta rodziny nie pozwoliły na rozwiązanie w pełni wszystkich problemów tej rodziny i nie zapobiegły ponownemu umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej. Praca asystenta pozwoliła na poprawę umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego oraz poprawę sytuacji finansowej i warunków mieszkaniowych.

Nie udało się wypracować w rodzinie w pełnym zakresie prawidłowych metod wychowawczych, prawidłowej komunikacji, systematycznego wywiązywania się z obowiązku szkolnego, prawidłowych postaw codziennego funkcjonowania. Nadal zdarzały się sytuacje zaniedbywania dzieci.

(akta kontroli, Tom II, str. 127-131)

Asystent rodziny wspólnie z pracownikiem socjalnym dokonywali comiesięcznej analizy i omówienia sytuacji rodziny i osób objętych wsparciem asystenta. Z analizy wynikały dalsze planowane działania wobec rodziny. Spotkania te były dokumentowane w kartach pracy pracownika socjalnego i w miesięcznych sprawozdaniach asystenta rodziny z realizowanych usług. Działania podejmowane przez asystenta rodziny i pracownika socjalnego były spójne i dostosowane do bieżących potrzeb rodziny.

W czterech z 10 przeanalizowanych spraw sytuacja rodziny była monitorowana po zakończeniu pracy przez asystenta przez okres trzech miesięcy. W czterech przypadkach nie monitorowano sytuacji rodziny z uwagi na wyjazd rodziny z miasta lub kraju. Jedna rodzina nadal była objęta wsparciem asystenta rodziny³⁰. Jedna

³⁰ Wg. stanu na 31 marca 2022 r.

rodzina nie była monitorowana przez asystenta rodziny po zakończeniu pracy, pozostawała pod opieką pracownika socjalnego.

Dyrektor wyjaśniła, że rodzina dwukrotnie była objęta wsparciem asystenta rodziny, w tym w trakcie dwukrotnego pobytu dzieci w pieczy zastępczej. Asystent rodziny udzielał wsparcia we wszystkich sprawach związanych z dziećmi, sprawach zdrowotnych, prawnych, osobistych czy urzędowych. Druga współpraca z asystentem została zakończona ze względu na brak przesłanek pozwalających na powrót dzieci do rodziny biologicznej. Asystent rodziny po zakończeniu współpracy nie prowadził monitoringu ze względu na fakt, że matka dzieci korzystała ze świadczeń pomocy społecznej, w tym w postaci pracy socjalnej prowadzonej przez pracownika socjalnego. Nadmienić należy, że kobieta od kilku lat ze względu na zaburzenia psychiczne otrzymywała także stałe wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Do dnia dzisiejszego synowie kobiety przebywają w Domu Dziecka w Kołaczycach, a córka w rodzinie zastępczej w Tucholi. Matka utrzymuje z dziećmi głównie kontakt telefoniczny i jest on nieregularny, okazjonalny.

(akta kontroli, Tom II, str. 73-74, 103-142, 147-169, 174-190, 195-211, 293-294)

W okresie monitorowania funkcjonowania rodziny asystent rodziny odwiedzał rodzinę w miejscu zamieszkania, prowadził rozmowy, kontaktował się telefonicznie w celu uzyskania wiedzy na temat bieżącej sytuacji rodziny. Asystent rodziny monitorował osiągnięte cele poprzez wizyty w instytucjach współpracujących bezpośrednio z rodziną. Podejmowane przez asystenta czynności oraz ich częstotliwość pozwalały na pozyskanie informacji odzwierciedlających sposób funkcjonowania rodziny. Z wizyt monitoringowych w środowisku rodziny asystenci rodziny sporządzali karty monitoringowe.

Wśród czterech monitorowanych rodzin nie było przypadków, w których wystąpiłaby konieczność powrotu do pracy asystenta rodziny. Dwie z monitorowanych rodzin były objęte świadczeniami z pomocy społecznej oraz pracą pracownika socjalnego.

(akta kontroli, Tom II, str. 132-142, 147-161, 195-207)

f) Efektywność wsparcia udzielanego przez asystentów rodziny.

W MOPS nie wypracowano i nie stosowano metodologii oceny efektywności pracy asystentów do oceny realizacji wyznaczonych zadań.

Dyrektor wyjaśniła, że w każdej rodzinie prowadzona jest indywidualna okresowa ocena sytuacji rodziny, która zawiera efekty współpracy asystentów z rodziną. W części rodzin naturalnych, z którymi współpracował asystent znaczna ich dysfunkcyjność, pomimo wsparcia, nie pozwoliła na powrót dziecka z pieczy zastępczej. Ponadto, w ocenie MOPS występujące czasami patologie w rodzinach uniemożliwiają powrót dziecka do rodziny biologicznej.

(akta kontroli, Tom II, str. 305-307)

W latach 2019 - 2021 współpracę z asystentem rodziny rozpoczęło łącznie 22 rodziny (z tego w: 2019 r. z 13, 2020 r. z 4 i 2021 r. z 5). Współpracę zakończono z osiągnięciem założonych celów łącznie z 13 rodzinami, z tego w: 2019 r. z 7, 2020 r. z 4 i 2021 r. z 2, co stanowiło odpowiednio: 53,85%, 100% i 40%. W latach 2019 - 2021 współpraca z asystentem rodziny bez osiągnięcia zakładanych celów została zakończona łącznie z 12 rodzinami, z tego w: 2019 r. z 8, 2021 r. z 4, co stanowiło odpowiednio 61,54% i 80%. W 2020 r. nie było przypadków zakończenia współpracy asystenta rodziny bez osiągnięcia założonych celów.

W 2019 r. współpraca z asystentem rodziny bez osiągnięcia założonych celów nastąpiła w przypadkach pięciu rodzin (62,50%) z powodu zaprzestania współpracy

przez rodzinę oraz w przypadkach trzech rodzin (37,50%) ze względu na brak efektów. W 2020 r. nie było przypadków zakończenia współpracy z asystentem rodziny bez osiągnięcia zakładanych celów.

W 2021 r. współpraca z asystentem rodziny bez osiągnięcia założonych celów nastąpiła w przypadku czterech rodzin (100%) z powodu zaprzestania współpracy.

W latach 2019 - 2021 nie było przypadków zakończenia współpracy z asystentem rodziny bez osiągnięcia założonych celów, z innych przyczyn, w tym zmiany metod pracy.

W 2019 r. z ośmiu rodzin, z którymi zakończono współpracę bez osiągnięcia zakładanych celów, jedna zakończyła pracę z asystentem w terminie do trzech miesięcy od momentu jej rozpoczęcia i jedna w terminie od trzech do sześciu miesięcy. Z sześcioma rodzinami zakończono pracę po upływie sześciu miesięcy.

W 2021 r. z czterech rodzin, z którymi zakończono współpracę bez osiągnięcia zakładanych celów, dwie rodziny zakończyły pracę z asystentem w terminie do trzech miesięcy od momentu jej rozpoczęcia i jedna w okresie od trzech do sześciu miesięcy. Z jedną rodziną zakończono pracę po upływie sześciu miesięcy.

(akta kontroli, Tom II, str. 59-60)

6. Prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci.

W latach 2019 - 2021 Gmina w ramach tworzenia i rozwoju opieki nad dzieckiem zapewniła pomoc dzieciom z rodzin przeżywających kryzys wychowawczy poprzez zapewnienie funkcjonowania placówek wsparcia dziennego. Zadania dotyczące prowadzenia placówek wsparcia dziennego nie zostały przekazane do MOPS. Burmistrz zlecał prowadzenie placówek wsparcia dziennego w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. W latach 2019 - 2020 realizowało je siedem, a w 2021 r. sześć placówek wsparcia dziennego prowadzonych przez organizacje pozarządowe i podmioty wskazane w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie³¹.

W mieście nie funkcjonowała specjalistyczna placówka wsparcia dziennego. W Gminie zdiagnozowano potrzebę utworzenia placówki tego typu. W Gminnym programie na lata 2021 - 2023 wskazywano, że z uwagi na zwiększenie się liczby dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego pochodzących z rodzin wieloprotymowych zasadnym byłoby utworzenie specjalistycznej placówki wsparcia dziennego. Planowano utworzenie lub przekształcenie jednej z funkcjonujących placówek w specjalistyczną placówkę wsparcia dziennego. Potrzeba utworzenia specjalistycznej placówki wsparcia dziennego została wskazana również w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Jasła na lata 2019 - 2024*. W sprawozdaniach z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny wraz z potrzebami związanymi z ich realizacją za lata 2019 - 2021 wskazywano na konieczność utworzenia specjalistycznej placówki wsparcia dziennego oraz zapewnienia środków finansowych na jej utworzenie. W sprawozdaniach z realizacji Gminnego programu za lata 2019 - 2021 również zwracano uwagę na konieczność utworzenia specjalistycznej placówki wsparcia dziennego. W uchwale budżetowej na 2022 r. w ramach realizacji zadań określonych w Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na

³¹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. z 2020 r. poz. 1057.

lata 2022 - 2025³² ujęto środki na adaptację pomieszczeń dla specjalistycznej placówki wsparcia dziennego.

(akta kontroli, Tom I, str. 122-199, 311-353, 360-386, Tom II str. 295-304, 305-340)

Na koniec 2019 r. i 2020 r. funkcjonowało siedem placówek wsparcia dziennego (z tego: 4 opiekuńcze i 3 w formie pracy podwórkowej). Na koniec 2021 r. było sześć placówek wsparcia dziennego (z tego: 3 opiekuńcze i 3 w formie pracy podwórkowej). W 2019 r. z placówek wsparcia dziennego na terenie miasta skorzystało łącznie 200 dzieci (z tego: z placówek opiekuńczych 155 i w ramach pracy podwórkowej - 45). W 2020 r. z placówek wsparcia dziennego na terenie miasta skorzystało łącznie 195 dzieci (z tego: z placówek opiekuńczych 150 i w ramach pracy podwórkowej - 45). W 2021 r. z placówek wsparcia dziennego na terenie miasta skorzystało łącznie 155 dzieci (z tego: z placówek opiekuńczych 110 i w ramach pracy podwórkowej - 45). W latach 2019 - 2021 wśród dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego nie było dzieci skierowanych przez sąd.

(akta kontroli, Tom I, str. 3-4)

Badaniem objęto dokumentację pięciu rodzin, których dzieci uczestniczyły w zajęciach prowadzonych w dwóch placówkach wsparcia dziennego (z tego: dzieci z czterech rodzin uczęszczały do Franciszkańskiej Świetlicy „Radosna Przystań”, dzieci z jednej rodziny uczęszczały do Placówki wsparcia dziennego „Promyki”). Zakres działań realizowanych na rzecz dzieci był zgodny ze statutem i regulaminem Franciszkańskiej Świetlicy „Radosna Przystań”³³ oraz z regulaminem Placówki wsparcia dziennego „Promyki”.

Z wyjaśnień Kierownika Placówki wsparcia Dziennego „Promyki” wynika, że dla dziecka pochodzącego z rodziny przeżywającej kryzys opiekuńczo-wychowawczy przeprowadzono diagnozę w oparciu o informacje pozyskane od rodziców, którzy wskazywali na potrzebę pomocy w odrabianiu zadań i w nauce oraz na potrzebę wspólnych zabaw z rówieśnikami. Wychowawcy zdiagnozowali, że dziecko nie potrafi się skupić na zabawie, nauce i wymaga stałej uwagi. Dziecko uczestniczyło w zajęciach prowadzonych przez wychowawców oraz w zajęciach prowadzonych m.in.: przez dietetyka (pn. *Egzotyczne owoce i ich wartości zdrowotne i Słodycze zdrowe i niezdrowe*) oraz przez psychologa (pn. *Co zrobić, aby chciało się chcieć*) mających na celu motywowanie do podejmowania aktywności. Udział dziecka wspólnie z innymi dziećmi w zajęciach umożliwił chłopcu nawiązanie przyjaźni oraz pokazał, że wykazując się wiedzą zdobytą w szkole można pozyskać uznanie kolegów oraz zaowocował zmianą stosunku do odrabiania zadań domowych. Podejmowane działania (w tym udział w ww. zajęciach) były adekwatne do zdiagnozowanych potrzeb dziecka i przyniosły oczekiwane efekty. Placówka Wsparcia Dziennego „Promyki” nie przedstawiła dokumentów, w których odnosiłaby się do zagadnienia dotyczącego poprawy funkcjonowania rodziny i zapobieżenia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

Placówka współpracowała z rodzicami poprzez bezpośrednie rozmowy wychowawców w trakcie odbierania dziecka po zajęciach.

Kierownik Placówki Wsparcia Dziennego „Promyki” wyjaśniła, że z przeprowadzanych rozmów z matką oraz asystentem rodziny sporządzono notatki. Wychowawcy placówki współpracowali z asystentem rodziny z MOPS. Z wyjaśnień Kierownika Placówki Wsparcia Dziennego „Promyki” wynika, że placówka nie współpracowała z innymi podmiotami (w tym: szkołą, policją, podmiotami

³² Uchwała nr LVIII/518/2022 rady Miejskiej Jasła z 7 marca 2022 r. w sprawie Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022 – 2025.

³³ Statuty Franciszkańskiej Świetlicy „Radosna Przystań” z 2 stycznia 2014 r. i z 2 listopada 2021 r.

leczniczymi, poradnią psychologiczno-pedagogiczną) oraz że podejmowane działania przyniosły oczekiwane efekty.

(akta kontroli, Tom II, str. 10-13, 341-348)

Dzieci czwórki rodzin uczęszczały do placówki wsparcia dziennego Franciszkańska Świetlica „Radosna Przysiań”³⁴. Z wyjaśnień kierownika tej placówki wynika, że diagnoza dzieci uczęszczających do Franciszkańskiej Świetlicy prowadzona była przez wychowawców w oparciu o obserwację dzieci w trakcie zajęć, konsultacje z rodzicami. Diagnozy nie zostały sporządzone na piśmie. W karcie zgłoszeń dziecka do placówki rodzice mieli możliwość wskazania m. in. trudności szkolnych, zainteresowań, problemów zdrowotnych. Dzieci z wszystkich czterech rodzin korzystały z pomocy w odrabianiu zadań domowych, we wspólnych grach i zabawach organizowanych przez wychowawców w placówce i w ogrodzie (w tym: zajęciach plastycznych, rękodzielnictwie). Ponadto, dzieci uczestniczyły m.in. w zajęciach z psychologiem, zajęciach sportowych, zajęciach profilaktyczno-integracyjnych z pedagogiem, wyjazdach do kina i Muzeum Regionalnego w Jasle. Dzieci w zależności od stwierdzonych potrzeb brały udział w korepetycjach m.in. z matematyki, języka polskiego i angielskiego, co pozwoliło na zniwelowanie braków edukacyjnych. Pomoc w nauce oraz w odrabianiu zadań domowych nauczyła dzieci rzetelnego i systematycznego podchodzenia do nauki. Zajęcia profilaktyczno-integracyjne prowadzone m.in. przez psychologa, pedagoga-terapeutę korygowały nieprawidłowości w zachowaniu oraz pomagały zapobiegać uzależnieniu od internetu i mediów społecznościowych. Z wyjaśnień Kierownika Franciszkańskiej Świetlicy wynika, że podejmowane działania były adekwatne do stwierdzonych potrzeb dziecka i przyniosły oczekiwane efekty. Placówka nie przedstawiła dokumentów, w których odnosiłaby się do zagadnienia dotyczącego poprawy funkcjonowania rodziny i zapobieżenia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej

Placówka współpracowała z rodzicami poprzez bieżące rozmowy w trakcie przyrowadzania i odbioru dzieci z zajęć oraz przez rozmowy telefoniczne³⁵. Franciszkańska Świetlica współpracowała z MOPS, w tym przez: kontakty z pracownikami oraz przekazywanie sprawozdań dotyczących funkcjonowania placówki oraz liczby dzieci korzystających z opieki.

Kierownik Franciszkańskiej Świetlicy wyjaśniła, że do końca 2021 r. wychowawcy pracowali w wymiarze ½ etatu. W tym czasie sprawowali opiekę nad dziećmi, prowadzili zajęcia oraz obsługę administracyjną i biurową placówki. W związku z powyższym nie mieli odpowiednich warunków do sporządzania dokumentacji obserwacji i diagnozy potrzeb dziecka na piśmie.

(akta kontroli, Tom II, str. 349-389)

7. Zapewnienie pomocy ze strony rodzin wspierających oraz finansowanie kosztów związanych z ich funkcjonowaniem.

Burmistrz zarządzeniem z 12 stycznia 2012 r.³⁶ upoważnił Dyrektor MOPS do ustanawiania rodziny wspierającej oraz do zawierania i rozwiązywania umów dotyczących określenia zasad zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy rodzinie przeżywającej trudności opiekuńczo-wychowawcze. MOPS w ramach tworzenia i rozwoju opieki nad rodzinami przeżywającymi kryzys opiekuńczo-wychowawczy zapewnił pomoc ze strony rodziny wspierającej oraz finansował koszty związane z jej funkcjonowaniem w latach 2020 - 2021. W 2019 r. nie funkcjonowała na terenie miasta żadna rodzina wspierająca.

³⁴ Dalej: Franciszkańska Świetlica lub placówka.

³⁵ Kierownik Franciszkańskiej Świetlicy nie przedstawiła dokumentów potwierdzających przekazywanie informacji w trakcie rozmów z rodzicami.

³⁶ Zarządzenie nr III/1/2012 Burmistrza Miasta Jasła z dnia 12 stycznia 2012 r.

W latach 2020 - 2021 funkcjonowała jedna rodzina wspierająca, która obejmowała wsparciem jedną rodzinę w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym. W MOPS diagnozowano potrzeby ustanowienia rodzin wspierających, a wykaz istniejących potrzeb wskazywał na zasadność ich funkcjonowania.

W latach 2019 - 2021 MOPS podejmował działania zmierzające do ustanawiania rodzin wspierających m.in. poprzez:

- udzielanie informacji przez pracowników socjalnych i asystentów rodziny na temat zasad i korzyści związanych ze wsparciem rodziny wspierającej;
- umieszczanie informacji na stronie internetowej na temat możliwości objęcia rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej pomocą rodziny wspierającej.

W Gminnym programie na lata 2018 - 2020 i na lata 2021 - 2023 zawarto potrzebę ustanawiania rodzin wspierających, jako jedną z form pracy z rodziną w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym.

Dyrektor wyjaśniła, że przyczyną ustanowienia tylko jednej rodziny wspierającej był brak zainteresowania zarówno ze strony rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych jak i osób z ich najbliższego otoczenia, które mogłyby pełnić taką funkcję.

(akta kontroli, Tom II, str. 75-76, 393-395)

Asystent rodziny w trakcie badania zasobów rodziny, w tym jej kontaktów z najbliższą rodziną i sąsiadami ustalił, że rodzinie z problemami opiekuńczo-wychowawczymi od dłuższego czasu wsparcia udzielała kuzynka ojca dzieci. Zaproponowano jej zostanie rodziną wspierającą. Kobieta złożyła wniosek o ustanowienie jej rodziną wspierającą. Zawarto umowę z osobą spokrewnioną i znaną dzieciom. Przed zawarciem umowy zweryfikowano, że osoba pełniąca rolę rodziny wspierającej nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Na podstawie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego Zastępca Dyrektora wydała pozytywną opinię, po której 1 września 2020 r. Dyrektor zawarła umowę z rodziną wspierającą. W 2021 r. po przeprowadzeniu kolejnego wywiadu środowiskowego oraz uzyskaniu pozytywnej opinii Zastępcy Dyrektora została zawarta nowa umowa.³⁷ W obu umowach zawartych z rodziną wspierającą określony został zakres wsparcia udzielanego rodzinie w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym oraz zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy. Zwrotu kosztów związanych z pomocą rodzinie dokonywano zgodnie z postanowieniami zawartymi w umowach na podstawie przedstawionych faktur lub rachunków.

(akta kontroli, Tom II, str. 396-412)

Rodzina przeżywająca kryzys w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych z uwagi na mnogość problemów objęta była pomocą dwóch asystentów rodziny. Rodzina wspierająca współpracowała z asystentami rodziny w celu podniesienia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziny biologicznej. Współpraca polegała na wskazaniu prawidłowych relacji i zachowań w rodzinie. Wspólne działania asystentów i rodziny wspierającej były oparte na opracowanym przez asystentów planie pracy, dotyczyły między innymi:

- motywowania do utrzymania porządku (w tym: wspólne sprzątanie pomieszczeń mieszkalnych, segregowanie i układanie ubrań, sprzątanie po posiłku, porządkowanie rzeczy);

³⁷ Umowa z 8 marca 2021 r.

- dbania o higienę osobistą (w tym: rozczesywanie włosów, ukazanie technik mycia zębów, wspólne dobieranie odpowiednich kosmetyków).

Asystenci rodziny monitorowali na bieżąco wyniki w nauce dziewczynek, a rodzina wspierająca pomagała w odrabianiu zadań domowych i nauce. Jednym z działań podjętym przez asystentów i rodzinę wspierającą było ograniczenie korzystania przez dziewczynki z telewizora poprzez organizowanie czynnego i kreatywnego spędzania czasu wolnego wspólnie z rodziną wspierającą m.in. w parku, w kinie. Przy współpracy asystentów z rodziną wspierającą i w porozumieniu z rodziną biologiczną ustalono stały rytm dnia polegający na wydzieleniu potrzebnego czasu do realizacji zadań takich jak: przygotowywanie i spożywanie posiłków, nauka i odrabianie lekcji, zabawa, porządky, dbanie o higienę osobistą, chodzenie spać o ustalonych porach. Poprzez wspólne rozmowy z członkami rodziny biologicznej, gry edukacyjne, naukę prawidłowego porozumiewania się, uczenia się szacunku wobec siebie, asystenci i rodzina wspierająca pracowali nad poprawą relacji w rodzinie, prawidłowym porozumiewaniem się między sobą.

Dzięki pracy asystentów i rodziny wspierającej dzieci nauczyły się dbania o higienę osobistą, zrozumiały, na czym polega prawidłowy rytm dnia, poznały inne formy spędzania czasu wolnego niż oglądanie telewizji. Z uwagi na współistnienie w rodzinie wielu problemów (w tym: niepełnosprawność matki, bezrobocie, bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego) nie wszystkie cele zakładane w planach pracy udało się osiągnąć.

(akta kontroli, Tom II, str.127-131, 396-407)

8. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie.

W latach 2019 - 2021 MOPS zgodnie z art. 176 pkt 6 ustawy o wspieraniu rodziny, sporządzał sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz gromadził poprawne dane w tym zakresie. Wszystkie sprawozdania zostały przekazane do wojewody terminowo w ramach Centralnej Aplikacji Statystycznej. Dane zawarte w sprawozdaniach były zgodne z danymi prezentowanymi w trakcie kontroli.

(akta kontroli, Tom II, str. 413-424)

9. Finansowanie działań na rzecz wsparcia rodziny w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym.

Gromadzenie informacji o sytuacji rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i wynikających z tego potrzeb finansowych gminy odbywało się z wyprzedzeniem umożliwiającym zaplanowanie środków finansowych na ten cel. Ze względu, iż zadaniami dotyczącymi funkcjonowania placówek wsparcia dziennego zajmował się Wydział Rewitalizacji, Strategii i Inicjatyw Społecznych Urzędu Miasta, sporządzane w MOPS projekty planów finansowych nie zawierały planowanych wydatków na to zadanie.

Projekty planu wydatków i dochodów MOPS³⁸ na 2019 r. i 2020 r. zostały przekazane do Urzędu Miasta w lipcu roku wcześniejszego. Projekt planu wydatków na 2021 r. został przekazany w sierpniu 2020 r. Projekty planów wydatków były aktualizowane we wrześniu lub w październiku roku poprzedzającego rok, którego dotyczyły. Zmiany planów wydatków na realizację działań na rzecz wspierania rodziny dokonywane w ciągu roku nie wpływały na wykonywanie przez MOPS zadań na rzecz wspierania rodziny w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym. W latach 2019

³⁸ Dalej: Projekt planu wydatków.

- 2021 zaplanowane środki finansowe na realizację zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny były wystarczające.

Gmina na działania związane ze wsparciem rodziny i pieczą zastępczą zaplanowała w 2019 r. - 712,5 tys. zł, w 2020 r. - 713,8 tys. zł, w 2021 r. - 746,5 tys. zł i wydatkowała w 2019 r. - 623,7 tys. zł (w tym: MOPS - 458,7 tys. zł), w 2020 r. - 709,6 tys. zł (w tym: MOPS - 464,6 tys. zł) i w 2021 r. - 601,5 tys. zł (w tym: MOPS - 482,5 tys. zł), co stanowiło odpowiednio 87,5%, 99,4%, 80,6% zaplanowanych środków.

Na funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego Gmina zaplanowała w 2019 r. - 165,0 tys. zł, w 2020 r. - 245,0 tys. zł i w 2021 r. - 245,0 tys. zł oraz wydatkowała w 2019 r. - 165,0 tys. zł, w 2020 r. - 245 tys. zł i w 2021 r. - 119 tys. zł, co stanowiło 100% planowanych środków w poszczególnych latach.

MOPS na współfinansowanie pobytu w pieczy zastępczej zaplanował w: 2019 r. - 315 tys. zł, 2020 r. - 265 tys. zł, 2021 r. - 340 tys. zł. Na ww. cel poniesiono w: 2019 r. - 256,3 tys. zł, 2020 r. - 262,4 tys. zł i 2021 r. - 329,9 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 81,4%, 99%, 97% planowanych środków.

Na zatrudnienie asystenta rodziny³⁹ zaplanowano w: 2019 r. - 111,7 tys. zł, 2020 r. - 94,3 tys. zł, 2021 r. - 112,2 tys. zł, a wydatkowano w: 2019 r. - 103,9 tys. zł, 2020 r. - 94,3 tys. zł, 2021 r. - 116,2 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 93%, 100%, 100% zaplanowanych środków.

Na funkcjonowanie rodzin wspierających zaplanowano w: 2019 r. - 1 tys. zł, 2020 r. i 2021 r. - po 1,5 tys. zł. W 2019 r. nie poniesiono żadnych wydatków na funkcjonowanie rodziny wspierającej. Na ten cel w 2020 r. wydatkowano 0,2 tys. zł, w 2021 r. - 0,3 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 0%, 13,3%, 20% planowanych środków.

Na finansowanie form wsparcia wynikających z art. 10 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny⁴⁰ zaplanowano w: 2019 r. - 14,0 tys. zł, 2020 r. - 35,0 tys. zł, 2021 r. - 10,0 tys. zł. W 2019 r. na ww. cel poniesiono wydatki w kwocie 4,5 tys. zł, w 2020 r. - 34,7 tys. zł, w 2021 r. - 2,3 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 32,1%, 99,1%, 23% planowanych środków.

W latach 2019 - 2021 wysokość zaplanowanych środków na działania związane ze wsparciem rodziny i pieczą zastępczą nie miała wpływu na ich realizację przez Gminę.

(akta kontroli, Tom I, str. 3-4, 429-433)

10. Kontrole realizacji zadań z zakresu wsparcia rodziny.

W latach 2019 - 2021 Burmistrz przeprowadził jedną kompleksową kontrolę całokształtu działalności MOPS w 2021 r., w tym zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny. W trakcie kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości dotyczących realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny.

(akta kontroli, Tom II, str. 434-443)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

³⁹ W tym koszty jego zatrudnienia.

⁴⁰ W tym: konsultacje i poradnictwo specjalistyczne; terapia i mediacja, usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne; pomoc prawna; organizacja dla rodzin „grup wsparcia” lub „grup samopomocowych”.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach: jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Rzeszów, dnia 25 kwietnia 2022 r.

Kontroler
Agnieszka Pomykała
Starszy inspektor k. p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/

Z up. Robert Łukasz